ISSN 2349-638X

REVIEWED INTERNATIONAL JOURNAL

AAYUSHI INTERNATIONAL INTERDISCIPLINARY RESEARCH JOURNAL (AIIRJ)

MONTHLY PUBLISH JOURNAL

VOL-II ISSUE-II Feb. 2015

Address
- Vikram Nagar, Boudhi Chouk, Latur.
- Tq. Latur, Dis. Latur 413512
- (+91) 9922455749, (+91) 9158387437

Email
- editor@aiirjournal.com
- aiirjpramod@gmail.com

Website
- www.aiirjournal.com

CHIEF EDITOR – PRAMOD PRAKASHRAO TANDALE

Vol - II	Issue - II	February	2015	Monthly	ISSN 2349-638X

ज्वारीच्या किंमत प्रवृत्तीचा अभ्यास: विशेष नांदेड जिल्हा

डॉ.कदम कुलदीप शंकरराव
शरदचंद्र महाविद्यालय, नायगाव (बा.)
मो.९७६७२१३०७४
ईमेल - kkldeep००७@gmail.com

नांदेड जिल्ह्यात इतर तृणधान्याच्या उत्पादनाबरोबरच ज्वारीचे उत्पादन मोठ्या प्रमाणात घेतले जाते. सामान्यपणे बागायती जमिनीत रब्बी हंगामात ज्वारी घेतली जाते. कृषी उत्पन्न बाजार समितीत ज्वारीची किंमतही मोठ्या प्रमाणावर असते. कृषी उत्पन्न बाजार समितीतील २००१-०२ ते २०१०-११ या दहा वर्षांच्या काळातील ज्वारीची किंमत अभ्यासली असता या १० वर्षात ज्वारीच्या किमतीत कसा बदल होत गेलेला आहे हे आपणास खालील सारणीवरुन लक्षात येते.

नमुना कृषी उत्पन्न बाजार समितीतील ज्वारीची किंमत

अ.क्र.	वर्ष	नांदेड	देगलूर	किनवट	हदगाव	बिलोली	मुखेड	लोहा	कंधार	धर्माबाद	माहूर	हिमायतनगर	मुदखेड	उमरी	भोकर	नायगाव
१	२००१-०२	३६६	५०६	०	३११	४५१	०	४२१	०	४५१	०	०	३५३	२७१	३१८	२६७
२	२००२-०३	५४९ (५०)	४६२ (-८.७०)	०	४२० (३५.०५)	४२७ (-६.१७)	२१६	४५१ (७.१३)	५००	५३३ (१६.१२)	४४०	०	४३६ (२३.५१)	२९२ (७.७५)	४१४ (३०.११)	३८६ (४४.५७)
३	२००३-०४	५५२ (०.५५)	५५४ (१९.९१)	०	४४७ (६.४३)	७५८ (७७.५२)	३९९ (८४.७२)	४१४ (-८.२०)	३९८ (-२०.४०)	६९९ (३१.१४)	०	४२६	४७७ (९.४०)	३३७ (१५.४१)	४२५ (२.६६)	३८५ (-०.२६)
४	२००४-०५	७९७ (४४.३८)	५५० (-०.७२)	०	४३७ (-२.२४)	५३२ (-२९.८२)	३८८ (-२.७६)	४४९ (८.४५)	०	०	०	४६८ (९.८६)	५१४ (७.७६)	०	४२५	५४५ (४१.५६)
५	२००५-०६	७४२ (-६.९०)	६२८ (१४.१८)	०	४९० (१२.१३)	६०० (१२.७८)	०	४५८ (२)	५००	६८१	०	५०८ (८.५५)	९१४ (७७.८२)	४५२	८०५ (८९.४१)	७६० (३९.४५)
६	२००६-०७	८६६ (१६.७१)	७१८ (१४.३३)	०	५८० (१८.३७)	८७६ (४६)	१०१८	५८३ (२७.२९)	५५० (१०)	९३८ (३७.७४)	०	६७० (३१.८१)	६५० (-२८.८८)	०	६२६ (-२२.२४)	९११ (१९.८७)
७	२००७-०८	११५८ (३३.७२)	११०० (५३.२०)	०	१०९३ (८८.४५)	१०५० (१९.८६)	११७५ (७.०१)	११५५ (९८.११)	११०० (१००)	११८० (२५.८०)	०	१००० (४९.२५)	१४५८ (१२४.३१)	८७१	१०५० (६७.७३)	१०५० (१५.२६)
८	२००८-०९	११८२ (२.०७)	११०० ()	०	११११ (१.६५)	८८७ (-१५.५२)	१२२५ (४.२६)	११३१ (-२.०८)	१५०० (३६.३६)	१०१२ (-७.४६)	०	१०००	१७२४ (१८.२४)	७०६ (-१८.९४)	११७० (११.४३)	१०७५ (२.३८)
९	२००९-१०	१३०२ (१०.१५)	१२०० (९.०९)	७००	१३२३ (१९.०८)	११४५ (२९.०९)	११११ (-९.३१)	१३५१ (१९.४५)	१२०० (-२०)	११३० (३.४८)	०	१३०० (३०)	८७५ (-४९.२५)	११९० (५७.२२)	१२०० (२.५६)	१०२५ (-४.६५)
१०	२०१०-११	१२६९ (२.५३)	०	०	१२६५ (-४.३८)	११३८ (-०.६१)	११५० (३.५१)	११६० (-१४.१४)	११०० (-८.३३)	११३०	०	११११ (-७.७७)	६७७ (-२२.६३)	११८५ (६.७६)	११७० (-२.५०)	१४५० (४१.४६)

स्रोत : महाराष्ट्र कृषी पणन महामंडळ, पणे.

सारणीवरुन असे लक्षात येते की, नांदेड कृषी उत्पन्न बाजार समितीत २००१-०२ या वर्षी ज्वारीची किंमत रु. ३६६ प्रती क्विंटल होती. २००२-०३ या वर्षात ती वाढून रु. ५४९ प्रती क्विंटल इतकी झाली. या वर्षातील वाढीचे शेकडा प्रमाण ५०% इतके होते. २००३-०४ या वर्षात किंमत वाढून रु. ५५२ प्रती क्विंटल इतकी झाली. या वर्षातील वाढीचे शेकडा प्रमाण ०.५५% इतके होते. २००४-०५ या वर्षात किंमत वाढून रु. ७९७ प्रती क्विंटल इतकी झाली. या वर्षातील वाढीचे शेकडा प्रमाण ४४.३८% इतके होते. २००५-०६ या वर्षात किंमत घटून रु. ७४२ प्रती क्विंटल इतकी झाली. या वर्षातील घटीचे शेकडा प्रमाण ६.९०% इतके होते. २००६-०७ या वर्षात किंमत वाढून रु. ८६६ प्रती क्विंटल इतकी झाली. या वर्षातील वाढीचे शेकडा प्रमाण १६.७१% इतके होते. २००७-०८ या वर्षात किंमत वाढून रु. ११५८ प्रती क्विंटल इतकी झाली. या वर्षातील वाढीचे शेकडा प्रमाण ३३.७२% इतके होते. २००८-०९ या वर्षात किंमत वाढून रु. ११८२ प्रती क्विंटल इतकी झाली. या वर्षातील वाढीचे शेकडा प्रमाण २.०७% इतके होते. २००९-१० या वर्षात किंमत वाढून रु. १३०२ प्रती क्विंटल इतकी झाली. या वर्षातील वाढीचे शेकडा प्रमाण १०.१५% इतके होते. २०१०-११ या वर्षात किंमत घटून रु. १२६९ प्रती क्विंटल इतकी झाली. या वर्षातील घटीचे शेकडा प्रमाण २.५३% इतके होते. यावरुन असे दिसून येते की, नांदेड कृषी उत्पन्न बाजार समितीतील संशोधन कालावधीतील ज्वारीची सर्वाधिक किंमत २००९-१० या वर्षी रु. १३०२ प्रती क्विंटल एवढी तर सर्वात कमी किंमत २००१-०२ या वर्षी रु. ३६६ प्रती क्विंटल एवढी होती.

याप्रमाणे सदर समितीतील ज्वारीची किंमत वृद्धिंगत होत असून सर्वाधिक वाढ २००२-०३ या वर्षी ५०% एवढी दिसून येते तर देगलूर कृषी उत्पन्न बाजार समितीचा अभ्यास केला तर देगलूर कृषी उत्पन्न बाजार समितीत २००१-०२ या वर्षी ज्वारीची किंमत रु. ५०६ प्रती क्विंटल होती. २००२-०३ या वर्षात ती घटून रु. ४६२ प्रती क्विंटल इतकी झाली. या वर्षातील घटीचे शेकडा प्रमाण ८.७०% इतके होते. २००३-०४ या वर्षात किंमत वाढून रु. ५५४ प्रती क्विंटल इतकी झाली. या वर्षातील वाढीचे शेकडा प्रमाण १९.९१% इतके होते. २००४-०५ या वर्षात किंमत घटून रु. ५५० क्विंटल इतकी झाली. या वर्षातील घटीचे शेकडा प्रमाण ०.७२% इतके होते. २००५-०६ या वर्षात किंमत वाढून रु. ६२८ प्रती क्विंटल इतकी झाली. या वर्षातील वाढीचे शेकडा प्रमाण १४.१८% इतके होते. २००६-०७ या वर्षात किंमत वाढून रु. ७१८ प्रती क्विंटल इतकी झाली. या वर्षातील वाढीचे शेकडा प्रमाण १४.३३% इतके होते. २००७-०८ या वर्षात किंमत वाढून रु. ११०० प्रती क्विंटल इतकी झाली. या वर्षातील वाढीचे शेकडा प्रमाण ५३.२०% इतके होते. २००८-०९ या वर्षात किंमत स्थिर राहिली. या वर्षात किंमतीमध्ये वाढ अथवा घट झालेली दिसून येत नाही. २००९-१० या वर्षात किंमत वाढून रु. १२०० प्रती क्विंटल इतकी झाली. या वर्षातील वाढीचे शेकडा प्रमाण ९.०९% इतके होते. २०१०-११ या वर्षात ज्वारीची आवक नसल्यामुळे किंमत दर्शविण्यात आलेली नाही. त्याचप्रमाणे हदगाव कृषी उत्पन्न बाजार समितीत २००१-०२ या वर्षी ज्वारीची किंमत रु. ३११ प्रती क्विंटल होती.

२००२-०३ या वर्षात ती वाढून रु. ४२० प्रती क्विंटल इतकी झाली. या वर्षातील वाढीचे शेकडा प्रमाण ३५.०५% इतके होते. २००३-०४ या वर्षात किंमत वाढून रु. ४४७ प्रती क्विंटल इतकी झाली. या वर्षातील वाढीचे शेकडा प्रमाण ६.४३% इतके होते. २००४-०५ या वर्षात किंमत घटून रु. ४३७ प्रती क्विंटल इतकी झाली. या वर्षातील घटीचे शेकडा प्रमाण २.२४% इतके होते. २००५-०६ या वर्षात किंमत वाढून रु. ४९० प्रती क्विंटल इतकी झाली. या वर्षातील वाढीचे शेकडा प्रमाण १२.१३% इतके होते. २००६-०७ या वर्षात किंमत वाढून रु. ५८० प्रती क्विंटल इतकी झाली. या वर्षातील वाढीचे शेकडा प्रमाण १८.३७% इतके होते. २००७-०८ या वर्षात किंमत वाढून रु. १०९३ प्रती क्विंटल इतकी झाली. या वर्षातील वाढीचे शेकडा प्रमाण ८८.४५% इतके होते. २००८-०९ या वर्षात किंमत वाढून ११११ प्रती क्विंटल इतकी झाली. या वर्षातील वाढीचे शेकडा प्रमाण १.६५% इतके होते. २००९-१० या वर्षात किंमत वाढून रु. १३२३ प्रती क्विंटल इतकी झाली. या वर्षातील वाढीचे शेकडा प्रमाण १९.०८% इतके होते. २०१०-११ या वर्षात किंमत घटून रु. १२६५ प्रती क्विंटल इतकी झाली. या वर्षातील घटीचे शेकडा प्रमाण ४.३८% इतके होते तर मुखेड कृषी उत्पन्न बाजार समितीत २००१-०२ या वर्षी ज्वारीची आवक नसल्यामुळे किंमत दिसून येत नाही. २००२-०३ या वर्षात ती रु. २१६ प्रती क्विंटल इतकी झाली. २००३-०४ या वर्षात किंमत वाढून ३९९ प्रती क्विंटल इतकी झ ाली. या वर्षातील वाढीचे शेकडा प्रमाण ८४.७२% इतके होते. २००४-०५ या वर्षात किंमत घटून रु. ३८८ प्रती क्विंटल इतकी झाली. या वर्षातील घटीचे शेकडा प्रमाण २.७६% इतके होते. २००५-०६ या वर्षात आवक नसल्यामुळे किंमत दिसून येत नाही. २००६-०७ या वर्षात किंमत रु. १०९८ प्रती क्विंटल इतकी झाली. २००७-०८ या वर्षात किंमत वाढून रु. ११७५ प्रती क्विंटल इतकी झाली. या वर्षातील वाढीचे शेकडा प्रमाण ७.०१% इतके होते. २००८-०९ या वर्षात किंमत वाढून रु. १२२५ प्रती क्विंटल इतकी झाली. या वर्षातील वाढीचे शेकडा प्रमाण ४.२६% इतके होते. २००९-१० या वर्षात किंमत घटून रु. ११११ प्रती क्विंटल इतकी झाली. या वर्षातील घटीचे शेकडा प्रमाण ९.३१% इतके होते. २०१०-११ या वर्षात किंमत वाढून रु. ११५० प्रती क्विंटल इतकी झाली. या वर्षातील वाढीचे शेकडा प्रमाण ३.५१% इतके होते. त्याचप्रमाणे मुदखेड कृषी उत्पन्न बाजार समितीत २००१-०२ या वर्षी ज्वारीची किंमत रु. ३५३ प्रती क्विंटल होती. २००२-०३ या वर्षात ती वाढून रु. ४३६ प्रती क्विंटल इतकी झाली. या वर्षातील वाढीचे शेकडा प्रमाण २३.५१% इतके होते. २००३-०४ या वर्षात किंमत वाढून रु. ४७७ प्रती क्विंटल इतकी झाली. या वर्षातील वाढीचे शेकडा प्रमाण ९.४०% इतके होते. २००४-०५ या वर्षात किंमत वाढून रु. ५१४ प्रती क्विंटल इतकी झाली. या वर्षातील वाढीचे शेकडा प्रमाण ७.७६% इतके होते. २००५-०६ या वर्षात किंमत वाढून रु. ९१४ प्रती क्विंटल इतकी झाली. या वर्षातील वाढीचे शेकडा प्रमाण ७७.८२% इतके होते. २००६-०७ या वर्षात किंमत घटून रु. ६५० प्रती क्विंटल इतकी झाली. या वर्षातील घटीचे शेकडा प्रमाण २८.८८% इतके होते. २००७-०८ या वर्षात किंमत वाढून रु. १४५८ प्रती क्विंटल इतकी झाली. या वर्षातील वाढीचे शेकडा प्रमाण १२४.३१% इतके होते.

२००८-०९ या वर्षात किंमत वाढून रु. १७२४ प्रती क्विंटल इतकी झाली. या वर्षातील वाढीचे शेकडा प्रमाण १८.२४% इतके होते. २००९-१० या वर्षात किंमत घटून रु. ८७५ प्रती क्विंटल इतकी झाली. या वर्षातील घटीचे शेकडा प्रमाण ४९.२५% इतके होते. २०१०-११ या वर्षात किंमत घटून रु. ६७७ प्रती क्विंटल इतकी झाली. या वर्षातील घटीचे शेकडा प्रमाण २२.६३% इतके होते तर नायगाव कृषी उत्पन्न बाजार समितीत २००१-०२ या वर्षी ज्वारीची किंमत रु. २६७ प्रती क्विंटल होती. २००२-०३ या वर्षात ती वाढून रु. ३८६ प्रती क्विंटल इतकी झाली. या वर्षातील वाढीचे शेकडा प्रमाण ४४.५७% इतके होते. २००३-०४ या वर्षात किंमत घटून रु. ३८५ प्रती क्विंटल इतकी झाली. या वर्षातील घटीचे शेकडा प्रमाण ०.२६% इतके होते. २००४-०५ या वर्षात किंमत वाढून रु. ५४५ प्रती क्विंटल इतकी झाली. या वर्षातील वाढीचे शेकडा प्रमाण ४१.५६% इतके होते. २००५-०६ या वर्षात किंमत वाढून रु. ७६० प्रती क्विंटल इतकी झाली. या वर्षातील वाढीचे शेकडा प्रमाण ३९.४५% इतके होते. २००६-०७ या वर्षात किंमत वाढून ९११ प्रती क्विंटल इतकी झाली. या वर्षातील वाढीचे शेकडा प्रमाण १९.८७% इतके होते. २००७-०८ या वर्षात किंमत वाढून रु. १०५० प्रती क्विंटल इतकी झाली. या वर्षातील वाढीचे शेकडा प्रमाण १५.२६% इतके होते. २००८-०९ या वर्षात किंमत वाढून रु. १०७५ प्रती क्विंटल इतकी झाली. या वर्षातील वाढीचे शेकडा प्रमाण २.३८% इतके होते. २००९-१० या वर्षात किंमत घटून रु. १०२५ प्रती क्विंटल इतकी झाली. या वर्षातील घटीचे शेकडा प्रमाण ४.६५% इतके होते. २०१०-११ या वर्षात किंमत वाढून रु. १४५० प्रती क्विंटल इतकी झाली. या वर्षातील वाढीचे शेकडा प्रमाण ४१.४६% इतके होते.

यावरुन असे स्पष्ट होते की, २००१-०२ या वर्षी नांदेड जिल्ह्यातील कृषी उत्पन्न बाजार समित्यांपैकी देगलूर कृषी उत्पन्न बाजार समितीने ज्वारी या कृषी उत्पन्नाला सर्वाधिक म्हणजे रु. ५०६.०० प्रती क्विंटल एवढा भाव दिला तर उमरी कृषी उत्पन्न बाजार समितीने सर्वात कमी म्हणजे रु. २७१.०० प्रती क्विंटल एवढा भाव दिला होता. २००१-०२ ते २०१०-११ या दहा वर्षांच्या कालावधीत ज्वारीच्या बाजार भावात सातत्याने वाढ झाली आहे. २०१०-११ या वर्षी नांदेड कृषी उत्पन्न बाजार समितीने सर्वाधिक म्हणजे रु. १२६९.०० प्रती क्विंटल एवढा भाव ज्वारीला दिला तर या वर्षी सर्वात कमी भाव मुदखेड कृषी उत्पन्न बाजार समितीने रु. ६७७.०० एवढा दिला.

स्रोत : महाराष्ट्र कृषी पणन महामंडळ, पुणे.